

léknévképző” (6. implicit premissza) (363. oldalon a könyvében).

(Konklúzió2)-ból és (Konklúzió3)-ból, továbbá a 6. implicit premisszából viszont az következik, hogy az etruszkban **atranAs* alaknak kellene lennie, szemben az adatolt *atranEs* alakkal.

Alineinek erre az eltérésre, ahogy az *ní > n* változásra sem, nincs magyarázata. Azt is láthatjuk, hogy az eredeti (emlékezzünk **tarana*) szóvégi *-a-* megváltott: *-es* lett.

A legnagyobb jóindulattal próbáljuk megoldani Alinei problémáját, és találunk erre magyarázatot. A korábban már látottak alapján („gör. *Διομήδης*, lat. *Diomedes* és az etr. *Zimaite* [...] közötti megfelelést, valamint az *Arkadia*, *Arkadios* > *Arxaza*, *Arxaze* közötti”) bemutatott példák alapján az mondható, hogy a szóvégi magánhangzó vagy egy illabiális palatális magánhangzó (*-e*) lesz (vö.: különösen *Arkadios* > *Arxaze*) vagy megmarad az eredeti *-a*.

Ez így rendben is lenne, de miért lesz az eredetileg illeszkedő hangsorú **tarana* alakból *atranes*, azaz miért jelenik meg egy veláris hangrendű szóban egy palatális magánhangzó (*-e-*), azaz miért nem illeszkednek a magánhangzók? Kijelenthetjük, hogy magának Alineinek ez az adata is igazolja, hogy – szemben a szerzőnek az etruszkban meglévő magánhangzó-illeszkedésre vonatkozó állításával – semmilyen értelemben nincs a vizsgált nyelvben magánhangzó-illeszkedés. Az sem segít megoldáshoz, ha azt feltételezzük, hogy lekopott a szóvégi *-a*. Hisz azt olvashattuk a szerzőtől, hogy a toldalék alakja *-as* – amennyiben van magánhangzó eleme –, és nem *-es*. Továbbra is kérdés: honnan van itt ez az *-e-*?

AZ ÁLLÍTÁS CÁFOLATA

Mivel az Alinei által felsorolt premisszák szükségesek, de nem elégségesek az *arany* ~ *atranes* azonos eredetének bizonyításához, kijelenthetjük, hogy az *atranes* ~ *arany* etimológia téves. Amíg a szerző nem ad magyarázatot a feltárt problémákra, vagy legalább a korábbi fontos állítását (az etruszkban van magánhangzó illeszkedés) is cáfoló jelenségre, addig az a következtetés, miszerint „az *atranes* 'arany' rokonítható a magyar *arany* szóval”, hamis, nem fogadható el.

Az itt bemutatott elemzés csak egy a sok közül, amelyek alapján azt kell

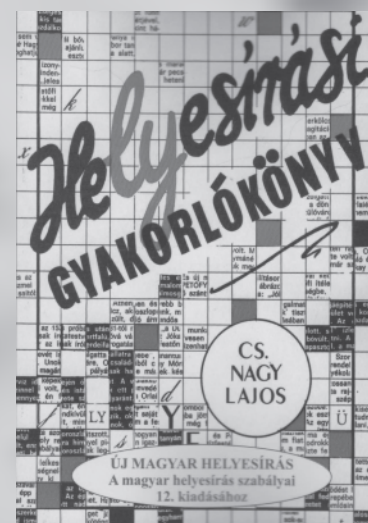
mondanunk – bármilyen jóindulattal is közelítünk Alinei munkájához –, ebben a művében olyan, önmaguknak ellentmondó állítások szerepelnek, amelyek megkérdőjelezzik az etruszk-magyar összetetés komolyságát. Ezek, kiegészülve mindazokkal a tévedésekkel, hibákkal, amelyek az uráli és magyar nyelvtörténetre, a magyar nyelvre vonatkoznak – és jelen esetben ezek ismerete mint szakmai minimum megkövetelhető egy profi nyelvésztől –, arra kényszerítik az etruszk-magyar rokonságot vizsgálót, hogy a legnagyobb jóindulat mellett is megállapítsa: Alinei összehasonlító módszere nem állja ki a kritikát. S nemcsak azért, mert helytelen interpretációkat, jól kimutatható filológiai, nyelvtani és nyelvtörténeti tévedéseket” (Gheno 2004: 496) találunk, hanem mert állításai és érvelése saját rendszerén belül is hibás, a magyar nyelv és az etruszk nyelv között nem mutatható ki az azonoság, de még a rokonság sem.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alinei, Mario (2005), Una risposta alla recensione di Danilo Gheno, dedicata agli etruscologi. *Quaderni di semantica* 26/2: 191–240. http://www.continuitas.org/texts/alinei_gheno.pdf (2011. június 10.)
- Bonfante, Guliano–Bonfante, Larissa (2002), *The Etruscan Language: an Introduction*. University of Manchester Press.
- Csepregi Márta (2005), Mario Alinei: Ősi kapocs. *A magyar–etruszk nyelvrokonság*. *Finnugor Világ* 10/3: 37–38.
- Dunszoki Gergely (2005), Mario Alinei: Ősi kapocs. *A magyar–etruszk nyelvrokonság*. *Folia Uralica Debreceniensia* 12: 174–176.
- Dunszoki Gergely (2007a), Mario Alinei: Ősi kapocs. *A magyar–etruszk nyelvrokonság*. *Ponto Baltica* 11 (2005): 140–142.
- Dunszoki Gergely (2007b), Mario Alinei: Ősi kapocs. *A magyar–etruszk nyelvrokonság*. *Alessandria* 1: 236–239.
- Gheno, Danilo (2004), A magyar lenne a mai etruszk? *Magyar Nyelv*, 2004/4: 490–498.
- Gheno, Danilo (2010), *Visszás nézetek a magyar nyelv eredetéről*. Honti László (szerk.) *A nyelvrokonságról*, 125–146. (Alineiről a 129–133. oldalakon)
- Honti László (2010), *Anyanyelvünk rokonságáról*. Honti László (szerk.) *A nyelvrokonságról*, 165–270. (Alineiről a 229–230. oldalakon)
- Szilágyi János (2005), *Tudomány és/vagy „tudomány”*. *Élet és Irodalom*, 2005. szeptember 16. <http://www.es.hu/print.php?nid=11452> (2011. május 31.)

JEGYZETEK:

¹ Ezen írás teljes változatát az érdeklődő olvasó elolvashatja a *Nyelvtudományi Közlemények* 107. (2012) kötetének 362–367. oldalán

Dr. Cs. Nagy Lajos nyelvész, a magyar helyesírás és helyesírás-tanítás neves szakembere 2016-ban jelentette meg nagy sikerű (több mint 150 000 eladott példányt megélt) gyakorlókönyvének új, átdolgozott kiadását, változatlanul *Helyesírási Gyakorlókönyv* címmel. A Trezor Kiadó gondozásában napvilágot látott kötet a 2015-ben megjelent és jelenleg is érvényben lévő, szintén átdolgozott akadémiai helyesírási szabályzat, *A magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásához készült. A szerzőnek 1988-tól folyamatosan jelennek meg helyesírási és nyelvtani elemzési gyakorlókönyvei, munkafüzetei, tudományos tevékenysége emellett elsősorban a nyelvjárások vizsgálatára és a névtanra irányul.

Mivel a szóban forgó gyakorlókönyv szorosan kapcsolódik a mindenkor aktuális akadémiai helyesírási szabályzathoz, ezért ennek megújítása, módosítása elengedhetetlenül szükségessé tette a rá épülő gyakorlókönyv átdolgozását, aktualizálását is. *A Helyesírási Gyakorlókönyv* felépítése követi az akadémiai szabályzat szerkezetét, összekötő kapcsolóként a két kötet között az azonos fejezetcímek és a mellettük zárójelben közölt szabályzati számok szolgálnak. Az említett számozás praktikus segítséget nyújt, hiszen lehetővé teszi a szabályok visszakeresését és tudatosítását az önálló gyakorlás során.

A gyakorlókönyv szerkezetileg két nagyobb egységre és egy függelékre tagolódik. A két terjedelmes fejezet közös vonása, hogy mindkettő – egy, ti. az elválasztás témakörének kivételével – a helyesírásnak ugyanazon részte-

NÉMETH SZILVÁSI ANDREA

HELYESÍRÁSI GYAKORLÓKÖNYV

CS. NAGY LAJOS: HELYESÍRÁSI GYAKORLÓKÖNYV.

ÚJ MAGYAR HELYESÍRÁS. A MAGYAR HELYESÍRÁS SZABÁLYAI 12. KIADÁSÁHOZ, BUDAPEST, TREZOR KIADÓ, 2016, 396 P., ISBN 963 8144 49 2.

rületeivel foglalkozik, eltérnek viszont egymástól az adott jelenségek megközelítésének jellegében: míg ugyanis az első egység egy, bár kisebb része elméleti, addig a második teljes mértékben gyakorlati jellegű. Bár az első nagy fejezet is tartalmaz gyakorlásra, elemzésre vagy akár az ismeretek ellenőrzésére (is) szánt példamondatokat nem kis számban, ezeknek – mivel egy-egy problémás helyesírási részterületre fókuszálnak – minden esetben van egyfajta szemléltető jellegük, szemben a második szerkezeti egység szövegeivel, melyek már komplexen, a legmagasabb nyelvi szinten, kontextusba ágyazva mutatják be, gyakoroltatják a különböző helyesírási jelenségeket. A gyakorlómondatok és -szövegek közös jegye, hogy tárgyukat tekintve nagyon sokszínűek: az általános témájúak mellett találunk olyan mondatokat és szövegeket is, amelyeket a természettudományok köréből vagy éppen szépirodalmi alkotásokból merített a szerző.

Az első terjedelmesebb fejezet nyolc nagy alfejezetre tagolódik (*A hangjelölés, A különírás és az egybeírás, A kis és a nagy kezdőbetűk, A tulajdonnevek írása, Az elválasztás, Az írásjelek, A rövidítések, a jelek és a mozaikszók, A számok és a keltezés*), lényegében minden helyesírási tudnivalóra kitér, s mindezt könnyen tanulható és tanítható szövegezésben teszi. Felépítését tekintve minden egyes alfejezet ugyanazt az elvet követi: a helyesírási szabályok ismertetése, összefoglalása után következnek azok gyakorlatban történő használatát szemléltető, számozott

példa- és gyakorlómondatok (összesen 2788 mondat), melyekben – a memorizálást és az ellenőrzést könnyítendő – az éppen tárgyalt helyesírási kérdéseket tükröző szavakat, szószerveketet dőlt betűvel jelöli a szerző.

Mivel a szóban forgó kötet az akadémiai helyesírási szabályzat megújított kiadására épül, magától értetődően helyet kaptak benne annak átdolgozott, ill. teljesen új szabálypontjai is. Az előző normarendszer természetesen nem igényelt teljes átszerkesztést, csupán kisebb módosítások történtek benne: kijavították a nyilvánvaló hibákat, néhány esetben pontosították a fogalmazást, több helyen szólistákat állítottak össze, bizonyos részeket átszerkesztettek, szabályokat bővítettek ki, esetleg egy-egy szabálypontot teljesen kihagytak, ill. új pontokat iktattak be, bizonyos normákon enyhítettek, tehát alternatívákat vezettek be, néhány szabályt pedig megváltoztattak. A következőkben ezen változásokból közlök néhány példát, természetesen a teljesség igénye nélkül.

A gyakorlókönyvnek *A hangjelölés* című első alfejezete például követi a szabályzatnak erre a részére vonatkozó didaktikai szempontú átszerkesztést, s hozzá hasonlóan egy bevezetőt is közöl a helyesírási alapelvekről. Ezen az alfejezeten belül történt azonban más módosítás is. Fakultatívvá váltak például az ingadozó kiejtésű *h* végű főnevek ragos alakjai (pl. a *dűhvel* és a *dűhhel* forma is elfogadott), s teljes mértékben felszabadult az egyszerűsítés elve alól a tulajdonnevek minden típusa (pl. *Mann-nal, Mariann-nal, Blikk-kel, Tallinn-nál*).

A kiadvány második, *A különírás és az egybeírás* címet viselő alfejezete, az akadémiai helyesírási szabályzat azonos című fejezetéhez hasonlóan szintén átalakításra került, mivel általában véve az összetételek helyesírásának tanítása és tanulása is nagy problémát jelentett, s az előző rendszerezés ezen nem könynyített. A jobb átláthatóság és az egyszerűbb megjegyezhetőség érdekében a helyesírási szabályok összefoglalása során a fejezet új rendező elvévé az összetételek keletkezésének forrásai váltak, s a továbbiakban ezen elv alapján kerülnek bemutatásra az összetéletípusok. Néhány szabálymódosítás is történt a fejezetben: például, hogy nem számít bele többé a szótagszámba az *-i* képző a többszörös szóösszetételek esetében (pl. *gépjárművezető – gépjárművezetői*), illetve, hogy az idegen szavakat és előtagokat ezentúl nemcsak akkor tekintjük összetételi tagnak, ha önállóan is használatosak, hanem akkor is, ha önállóan is használatos utótag járul hozzájuk (pl. *biotechnológia-ipar*). Újítás, hogy két kötőjel használata szükséges az eredetileg is kötőjellel kapcsolt előtagból álló többszörös összetételek esetében (pl. *C-vitamin-adagolás*), s változás állt be a *-fajta, -féle, -nemű, -rét, -rétű, -szerű* szavak összetételekben való megítélésében is, hiszen ezentúl képzőszerű utótag helyett összetételi tagnak tekintjük őket, s ebből kifolyólag például, ha a *-szerű* utótag *sz* végű szóhoz járul, nem érvényesül az egyszerűsítés elve (pl. *gipszszerű*).

A *tulajdonnevek írása* (negyedik alfejezet) számos szabálypontban több

alponnttal is kiegészült, a legnagyobb változást azonban a tárgynevek kategóriájának bevezetése jelenti (pl. nemzeti ereklyék neve: *Szent Jobb*, *Szent Korona*; hajónevek: *Titanic* stb.), de új az összetett csillagászati nevek szabályozása is (pl. *Androméda-köd*, *Androméda-ködbeli*), amely az összetett földrajzi nevek írásmódjával mutat hasonlóságot. Több alternatív írásmódot ajánlanak fel a nyolcadik fejezet (*A számok és a keltezés*) szabálypontjai is, például az *elseje*, *elsején* stb. szóalakok, a több számjegyű számok vagy az időpontok számjegyes írása esetén (pl. *1-én* vagy *1-jén*, *10.35* vagy *10:35*).

A gyakorlókönyv második nagy fejezetében 354 gyakorlószöveget találunk, amelyek – habár tematikailag egy-egy alfejezetbe tartoznak – egy szövegegységen belül mégis több problémás helyesírási kérdést érintenek, így összetettebb gyakorlást tesznek lehetővé, és nagyban segítik ezáltal a szabályok elsajátítását. A fejezet szövegeit hat tematikus egységbe, alfejezetbe (*A hangjelölés*, *A különírás és az egybeírás*, *A kis és a nagy kezdőbetűk*, *a tulajdonnevek írása*, *Az írásjelek*, *A rövidítések*, *a jelek és a mozaikszók*, *A számok és a keltezés*) sorolja a szerző, melyek mindegyike 8-10, a normától szándékosan eltérő helyesírási szöveggel zárul. Ezen szövegek az őket megelőzőektől külön címmel (*Hibásan írt szövegek*) és eltérő betűtípussal határolódnak el. Az egyes alfejezetek standardnak megfelelően írt szövegeit elsősorban diktálásra, tollbamondásra, ill. a tanult ismeretek ellenőrzésére, a helytelenül írt szövegeket pedig önálló gyakorlásra szánja a szerző. A normától eltérő alakok felismerése és kijavítása a tanultak tudatosítását és elmélyítését szolgálja. Ezen utóbbi szövegek javított változatát tartalmazza a kötetet záró *Függelék*.

Cs. Nagy Lajos gyakorlókönyvének elsődleges célja „a helyesírás tanulmányának és tanításának a segítése az akadémiai szabályzat alapján” (Cs. Nagy 2016: 6). A kötet a szerzői előszó szerint elsősorban középiskolások, főiskolások és egyetemisták számára készült, ajánlom tehát használatát önálló gyakorlás céljából egyrészt a középiskolás, de akár már a felső tagozatos tanulóknak is, ezenkívül az egyetemi, főként a magyar nyelv és irodalom, a kiadványszerkesztő vagy akár a tolmács-fordító szakos hallgatóknak, másrészt viszont az ezen tanuló csoportokat oktató pedagógusok is nagy hasznát veszik a kiadványnak, hiszen bármilyen tankönyv vagy munkafüzet mellett jól használható segédkönyvről van szó, akár kiegészítő gyakoroltatásra vagy a tanult ismeretek ellenőrzésére alkalmazzuk, s tollbamondásszövegek is meríthetők belőle nem kis számban.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

■ Cs. Nagy Lajos 2016. *Helyesírási gyakorlókönyv. Új magyar helyesírás. A magyar helyesírás szabályai 12. kiadásához*, Trezor Kiadó: Budapest.

■ *A magyar helyesírás szabályai – Tizenkettedik kiadás*. 2015. Akadémiai Kiadó: Budapest.

KÖVECSESNÉ DR. GÓSI VIKTÓRIA

A DIGITÁLIS KORSZAK OKTATÁSMÓDSZERTANI KIHÍVÁSAI (4. RÉSZ)

PROJEKTTERVEZÉS

A digitális generáció egyik nagy problémája a stratégiákban való gondolkodás nem eléggé hatékony működése, illetve a tervezés, a célok megfogalmazásának, az apró lépésekre történő lebontásának a nehézsége, hiánya. Ezt sajnos negatívan befolyásolja az is, hogy egyre nagyobb divattá válik az a cél, hogy minél kisebb erő- és energia-befektetéssel legyünk sikeresek, jussunk egyre jelentősebb anyagi javakhoz. A celebvilág téves mintái az erőfeszítések bemutatása helyett a csillogás látszatát kelti, ami téves értékítéletekhez és helytelen magatartási formákhoz vezet. A tananyag projektorientált feldolgozása érdekesen, játékosan, kreatívan segíti a rövid- és hosszú távú tervezési folyamatok megvalósítását.

„A pedagógiai projekt valamely összetett, komplex, gyakran a mindennapi életből származó téma, a témafeldolgozáshoz kapcsolódó célok, feladatok meghatározása, a munkamenet és az eredmények megtervezése, az eredmények prezentálása.” (Nádasi 2003:16) A pedagógiai projekt további jellemzője, hogy köthető egyetlen tantárgyhoz is, de a téma lehet tantárgyakat átfogó, tantárgyközi is, és a gyermekek teljes értékű tagjai, főszereplői a folyamatnak. A projekt középpontjában a tanulók által elfogadott és végig motiváló erőként ható cél áll. A projektmunka valóságos produkció érdekében történik, továbbá csak együttműködés során valósítható meg.

A pedagógiai projektet nagyon sokan oktatási módszerként definiálják. A módszer a görög methodosz szóból származik, és utat, eljárást jelent. A didaktikai módszer az oktatás céljainak elérését biztosító tervszerűen kiválasztott eljárásokat, fogásokat jelenti. Hortobágyi Katalin a következőképpen értelmezi a projektet mint oktatási módszert: „A projekt egy sajátos tanulási egység, melynek középpontjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásnak és összefüggésnek a feltárása, amely a való világban az adott problémához organikus módon kapcsolódik. A projekt módszer tudatos tervezést igényel, csakhogy elsősorban a tanulói tevékenységek tervezését, nem pedig pusztán azon ismeretekét és kész-